

ליהשתין בתברון

ולינגטון, המצביא הבריטי הגדול, טען באימרה מפורסמת כי "הקרב של וטרלו הוכרע במיגרשיהספורט של איטון".

איטון הוא שמו של בית-הספר לבני האצולה הבריטית. ולינגטון ביקש לומר כי הקרב ההיסטורי הוכרע על-ידי תכונות-האופי של הקצינים הבריטיים, שהחזיקו מעמד בתנאים הנוראים של הקרב הממושך ורבי-הקורבנות, בעקשנות עילאית, מול פני ההפגזה האיומה וההסתערות של מיטב הגייסות של נפוליון, עד בוא התיגבורת ה"פרוסית, שסתמה את הגולל על תיקוות הקיסר הצרפתי. תכונות-אופי אלה הוקנו ל-

אברהם

אצילים בריטיים הצעירים על-ידי המורים של איטון, לא רק בכיתות אלא גם (ואולי בעיקר) בתחרויות הספורט. אני חסיד קיצוני של השקפה זו. מה שקורה היום בבית-הספר, הוא אשר יד רה מחר במדינה. מה ש"קורה כיום במדינה הוא תוצאה של מה שקרה ב"בית-הספר לפני 100 שנים ושלושים שנה. עליית הליכוד וגוש-אמרי גים הפכה ודאית ביום ש"מסר דויד בן-גוריון את בית-הספר העברי לדתיים, במעשה-ביגדה שמעטים עמדו בשעתו על חומרתו. מי שרוצה לדעת מה תהיה דמות האדם הישראלי בעוד כמה שנים — די לו לקרוא את סיפרי-הלימוד של היום. ואכן, זהו חומר-קריאה מרתק.

הנה, למשל, המאורעות המתרחשים כיום בתוך מערת-המכפלה וסביבה, ילדים יהודיים משתינים מן המירפסת על ראשי ערבים עובדי-אורח. אנשי גוש-אמונים עורכים פוגרומים יומיים לשם גירוש הערבים מסביבת בית-הדסה, "מתפללים" יהודיים מבזים ביין ובשירה את גרשות המוסלמים, מתפללי המיסגד.

(אגב, את השם "מערת-המכפלה" יש לשים במרכאות כפולות. אין כל אסמכתא לכך שהמבנה הקיים אכן שוכן במקום המוזכר בתנ"ך. זהו מיסגד מוסלמי, שהוקם אלפי שנים אחרי תקופת-האבות, על סמך מסורת מוסלמית מקומית, שאין לה ולא כלום עם מסורת יהודית כלשהי.)

מי מלמד ילדים יהודים טובים — אותם ילדים שאת פיאותיהם גזזו אך אתמול פורעים באירופה — להשתין על בני-המקום, לנפץ חלונותיהם באבנים ולנהוג בערבים בדרך כלל כאילו היו כלבים?

כדאי להסתכל בסיפרי-הלימוד, מה הם אומרים שם על מערת-המכפלה ועל בני-חברון?

הנה, למשל, ספרו של נפתלי ידלין, הוראת סיפורי התורה לילדים, מהדורה אל שניה ומתוקנת, תש"ט. (כן, כן, 1959 — בימי שלוט המלך דויד בן-גוריון, הרבה זמן לפני שמערכת-החינוך נמסרה לשר של גוש-אמונים.

כדאי לקרוא תחילה את פרק כ"ג בספר הראשית. זהו פרק מקסים, המספר על רכישתה של מערת-המכפלה על-ידי אברהם אבינו. הנה הדברים:

ותמת שרה בקריית-ארבע, היא חברון. ויקם אברהם מעל פני מותו, וידבר אל בני-חתן לאמור: "גר ותושב אנוכי עימכם. תנו לי אחוזת-קבר עימכם, ואקברה מתי מלפני".

ויענו בני-חתן את אברהם לאמור: "שמענו, אדוני, נשיא-אלוהים אתה בתוכנו, במיבחר קברינו קבור את מתך. איש מאיתנו את קיברו לא אכלה ממך מקבור מתך".

ויקם אברהם וישתחו לעם-הארץ, לבני-חתן. וידבר איתם לאמור: "אם יש את נפשכם לקבור את מתי מלפני, שמעוני ופיגעו לי (בקשו למעני) בעפרון בן צוחר. ויתן לי את מערת-המכפלה אשר לו, אשר בקצה שדה. בכסף מלא יתנה לי בתוככם לאחוזת-קבר".

ועפרון יושב בתוך בני-חתן. ויען עפרון החיתי את אברהם באוזני בני-חתן, לכל באי שערי-עירו, לאמור: "לא, אדוני, שמעוני — השדה נתתי לך, והמערה אשר בו לא נתתי. לעיני בני-עמי נתתי לך, קבור מתך!"

וישתחו אברהם לפני בני-הארץ. וידבר אל עפרון באוזני עמיהא-ארץ לאמור: "אך אם אתה לוה שמעוני, נתתי כסף השדה — קח ממני, ואקברה את מתי שמה". ויען עפרון את אברהם לאמור לו: "אדוני, שמעוני, ארץ ארבע מאות שקל-כסף ביני ובינך, מה היא? ואת מתך קבור!"

ושמע אברהם את עפרון, וישקול אברהם לעפרון את הכסף, אשר דיבר באוזני בני-חתן, ארבע מאות שקל-כסף עובר-לסוחר.

זהו אחד הסיפורים הקדומים ביותר על מינהגי עם-הארץ ונימוסיו — מינהגים הנהוגים עד היום בקרב הבדואים. קנייה של שדה היא טכס הכרוך בנימוסים רבים, קבועים מראש. כל המשתתפים בטכס זה יודעים, כמוכן, שיש כאן עמידה על המקח. אך אין זה נאה להתמקח על כסף בצורה גלוויה וגסה. נאה להציע את השדה כמתנה, תוך דיבריינועם רבים, ולהפציר בקונה לקבלו בחינם. אילו היה הקונה מקבל את ההצעה, היה מבזה את עצמו ומציג את עצמו כאדם גס-ררוח וחסרי-

תרבות, שלא יכירונו מקומו בחברה הגונה. על כן הוא עומד על זכותו לרכוש את השדה בכסף מלא. לבסוף, אחרי דברים רבים (התנ"ך מקצר את הדברים, בסיגנונו התמציתי האלגנטי) מציע המוכר את המחיר המצויאותי, הידוע מראש לכל, והרוכש מסכים לו.

לשם מה כל זה דרוש? כנ"ל להנעים את החיים, כדי לשמור על רמה של תרבות, כדי לכבד את הזולת. ביגלל אותן הסיבות הגורמות לנו להפוך מישראל גם לאקט רומנטי, ואת הפעולה הגסה של טריפת-מוון ל"סעודה תרבותית".

למרבה הצער, מינהגים אלה נולדו והתקיימו בתקופה של חוסר-מתח יחסי, כשהזמן היה מצוי בשפע. התרבות המערבית השחיתה את אורחות-חינוך ללא-תקנה. הקצב גבר, הזמן דוחק, ההתחרות רבה, התוקפנות חוגגת, יחד עם האלקוס והסרטן. אך נעים לזכור כי פעם היו פני הדברים שונים, וכי אבותינו היו שותפים לתרבות יפהפיה של יחסי-אנוש.

אשתי רחל, שלימדה את הפרק ברוח זו, שאלה פעם מורה של כיתה מקבילה איך היא לימדה את הדברים באותו היום. השיבה זו: "מה זאת אומרת? אמרתי לילדים שזוהי דוגמה אופיינית של שקרנות ערבית! עפרון מעמיד פנים שהוא מציע את השדה בחינם, ואחרי כך דרש כסף".

אפשר היה לרחם על אותה מורה (ועוד יותר על תלמידיה) לולא בא אותו ספר מנתח.

שגרמה להחלטתו הנחושה שלא לעורר זעם והתנגדות אצל עם-הארץ. עפרון, והחברונים כולם, בוויים. מובן ששרה לא תיקבר בין הכנענים הנחותים, שהרי היא שייכת לעם-האדוניים. גם במותה אין מקומה בין הר נוכריות.

שים לב לביטוי: נוכריות. הכוונה היא לבנות-המקום! (הדבר מזכיר לי קאריקטורה של ביל מולדין מימי מלחמת-העולם. שני חיילים אמריקאים מטיילים בנאפולי המשוחחרת, שרחובותיה הומים אדם, ואחד מהם אומר לשני: "האם ראית פעם כל-יך הרבה זרים ביחד?")

המחבר מדבר על "מחיר גדול". מגיין לו מה היה המחיר הסביר לשדה בקריית-ארבע לפני קרוב ל-4000 שנים? די בפרט קטן זה כדי לחשוף את דמותו ואת כוונתו. זוהי מלאכה נקייה של שטיפת-מוח של הדור הצעיר ביותר, בשנים הגייסות ביותר שבהן מעוצב עולמו הרחני של אדם.

אם להשתמש במילים חבוטות: בפרק-לימוד זה משתין המחנך הנכבד על ראשי החברונים מלפני 150 דורות. הוא מחנך את הנערים, המשתנים על ראשי צאצאיהם היום.

ולחזור אל ולינגטון: הקרב על דמותה של מדינת-ישראל מחר מוכרע היום בכיתה ב' של בית-הספר היסודי.

נגדי והבדואים

לא פעם באו אלי בטענות על יחסי-הדו-ערכי לרחבעם זאבי, הוא נגדי. מדוע אינו פוסל אותו מכל וכל? הנה דיעותיו שחורות משחור. הוא איש ארץ-ישראל השלמה, הוא עשה כך וכך, יש לו ידידים מפוקפקים שבמפוקפקים, הוא מסובך בעניין זה ובעניין אחר, וגו'.

הצרה היא שיש לנגדי תכונה אחת המדברת אל לבי. הוא אוהב את הארץ.

לא, איני מתכוון למה שקרוי "אהבת ארץ-ישראל". זו מתבטאת בקטע של אברהם אבינו שהבאתי לעיל, אותם אוהבי-ארץ-ישראל אוהבים ארץ שאינה קיימת, ארץ שאין בה "נוכרים", ארץ ריקה, הסרת-דמות, ואופי את ארץ-ישראל האמיתית הם שונאים ומשחיתים ומהמים מדי יום — משחיתים אותה בכריתת עצים ובחציבת ההרים ומהמים אותה בשינאה לכל דבר בה שאינו יהודי. נגדי אוהב את הארץ כמות שהיא, על אבניה ובניה גם ה"נוכרים", שהם בני-הארץ.

איך זה מסתדר ביחד? לשאוף לארץ-ישראל-השלמה ולאהוב את ההווי הערבי?

במישור של היגיון, אין זה "הולך ביחד". במישור הריגשי, זה הולך איכשהו.

לוחמי-האינדיאנים בארצות-הברית, שביצעו זוועות לאין-ספור, אהבו את התרבות האינדיאנית, סיגלו לעצמם לבוש אינדיאני וסיגנון אינדיאני, וקראו ליישוביהם בשמות אינדיאניים. אנשי השומר והפלמ"ח, שדגלו ב"טהרה-הנפש" יותר להלכה מאשר למעשה, לבשו עקאל וכפיה, והכניסו לשפה העברית מילים כמו "צינבאת" ו"ג'בלאות" ו"עלה כליפ" (שהפכה, בינתיים, "על הי כליפ").

זהו יחס דו-ערכי מאוד, מורכב מאוד. אפשר לומר שיש בכך זיוף עמוק. אך איך אפשר לנעוץ על בן-אדם הטורח להוציא ספרים יפהפים על ארץ-ישראל, על עם-הארץ, על פלסטין העות'מאנית — והכל באהבה עמוקה לכל חי וצומח בארץ זו, בעבר ובהווה?

לפני כמה ימים שאל לי נגדי את סיפורו של פסח בר-אדון, באוחלי מידבר, שיצא לראשונה לאור ב-1934. בר-אדון הוא אדם תימנהגי, בחורי-שיבה, אישי-הגנה, בדואי יהודי, שחי הרבה בקרב הבדואים ותיאר את אורחות-חיהם בדייקנות רבה באהבה אינרקי. המהדורה החדשה, שיצאה עתה ב"יורת גנדי ועם הקדמה שלו, מקושטת בעשרות ציורים, מעשי ידיהם של תיירים בריטים במאה ה"קודמת. אני משוגע לצייר רים אלה, כשם שאני משר גע למפות עתיקות של הי ארץ.

בר-אדון

נגדי מספר כי הכיר את בר-אדון כשהוא (נגדי) היה בן שלוש, או נשלה בר-אדון על-ידי ההגנה להגן יחידי על שכונת ימין-משה בירושלים, שהיתה אז מבודדת, ב"מאורעות" 1929. הערבים תקפו, בר-אדון ירה מעל לראשיתם באקדח בלתי-חוקי והגיסם. (הוא היה חכם מדי מכדי להרוג בהם, כי ידע מה טיבה של גיקמת-דם. מה עצום ההבדל בין איש כזה ובין הגורגולצ'יק המצוי של גוש-אמונים בימים אלה, הפועל בחסות צה"ל!)

אחרי ההתקפה באה המיטרה הבריטית והיפשה את האקדח שירו בו. אמו של נגדי הסתירה אותו מתחת למיזרון של מיטת התינוק, כשכנסו הבריטים, צבטה האם את נגדי, רוח צרח בכל פה והבריחים. זה היה תפקידו הראשון בהגנה.

אורי אבנרי יוהי אישי

הנה מה שנאמר בו על פרק זה:

היכן יקבור אברהם את שרה? הוא אינו רוצה ששרה תשכב בין האנשים הפשוטים.

הלא כל יושבי חברון כנענים — ואברהם אינו מסכים שתהיה קבורה ביניהם.

הוא מבקש מאת בני חת — כך קוראים לכנענים בחברון — שיתנו לו שדה לקבר; שיהיה זה מקום רק בשביל שרה, בשביל מישפחתה.

בני חת מכבדים את אברהם, הם קוראים לו אדון וגם נשיא-אלוהים.

הם מוכנים לתת לו את הקבר הטוב ביותר שלהם. אבל אברהם אינו מסכים. הוא מודה להם ומשי תחווה להם ומבקש מהם שיזכרו אל עפרון ויבקשוהו שימכור לו את מערת-המכפלה שלו, והוא ישלם לו בכסף מלא...

אברהם אינו אוהב מתנות. אברהם שונא בצע, אינו רוצה ששרה תשכב בקבר שנתקבל במתנה...

ועתה נכיר את עפרון החיתי.

בתחילה הוא מציע לאברהם הרבה... אפשר לחשוב שהוא מסכים לתת לו כל זאת חינם, והוא עוד מוסיף שכל בני-עמו יהיו עדים.

אבל כאשר אברהם מסרב לקחת חינם ומבקש "נתתי כסף השדה, קח ממני", הוא דורש 400 שקל כסף, ועוד מעמיד פנים כאילו סכום קטן הוא זה.

"ארץ ארבע מאות שקל-כסף ביני ובינך, מה הוא?" והוא מקבל עוד "כסף עובר-לסוחר", שקלים טובים.

תחילה הבטיח לתת חינם ולכסוף דרש מחיר גדול. ההיפך ממברחה. אברהם, אומר מעט ועושה הר"בה", וזה, "אומר הרבה ואפילו מעט איננו עושה".

אך אברהם אינו עומד על המקח, משלם מה ש"דורשים מעימו. והכל למען כבודו של שרה, שתשכב בקיברה, במערת-המכפלה, ולא בין הנשים הנוכריות.

סיכום: אברהם היהודי הראשון שקנה לו אחוזה בארץ. מעתה חזל להיות גר ותושב — מעתה הוא אזרח בארץ. גם לו יש שדה בתוכה. ממנו למדו כל הדורות לאהוב את הארץ, לבוא אליה ולהתאחז (להתישב) בתוכה.

התיאור כולו חדור בשיגעון-גדלות לאומני ובבוז עמוק לזולת. אברהם הוא נהדר, יפה-הנפש, נדיב. (אין המחבר עומד, כמוכן, על התכונה החיובית העיקרית של אברהם, המתגלה גם בפרק זה: חוכמת-החיים העמוקה שלו.